

הבחירות בפקיסטן

15.02.2024 | יוסף רוזן | written by

הבחירות בפקיסטן, מדינה הניצבת בפני אתגרים כלכליים וביטחוניים אדירים, הסתיימו ללא הכרעה למרות מאמצי הצבא להשפיע על התוצאות. מבחינת ישראל, ככל שהמנגנונים לשמירה על בטיחות וביטחון יכולות הגרעין של פקיסטן נשארים במקומם, כך האינטרס הישראלי נשמר.

אסטרטגיות מוצלחות למאבק באנטישמיות

15.02.2024 | להב הרקוב | written by

אסטרטגיות מוצלחות למאבק באנטישמיות כוללות את קידום האימוץ של הגדרת ה-IHRA, ניצול אפיקים משפטיים, עידוד חברות מדיה חברתית ליישם ביעילות מדיניות נגד שנאה, ומינוי שליח מיוחד במשרה מלאה להובלת המאבק באנטישמיות.

הבחירות בטאיוואן

15.02.2024 | יוסף רוזן | written by

ב-13 בינואר 2024 בחר הציבור לנשיאות בטאיוואן בלאי צ'ינג-טה (Lai Ching-te), ממפלגת ה-DPP (המפלגה הדמוקרטית הפרוגרסיבית). מפלגתו תמשיך לאחוז במושכות השלטון לפחות 4 שנים נוספות אחרי שתי קדנציות של הנשיאה היוצאת, צאי אינג-וון (Tsai Ing-wen), שתסיים את תפקידה ב-20 במאי 2024. לאי זכה ב-40.1% מהקולות, מועמד מפלגת האופוזיציה המרכזית KMT (Kuomintang), הו יו-איה (Hou Yu-ih), קיבל 33.5% מהקולות, ואילו המועמד השלישי, ראש העיר לשעבר של טייפה, קיבל 26.5%. תוצאות אלה צמודות, ומצביעות על פגיעה מסוימת בכוחה של מפלגת השלטון. בפעם הראשונה מאז 2004 לא יהיה למפלגת השלטון רוב בפרלמנט ולכן תיאלץ לשתף פעולה עם המפלגות האחרות כדי להעביר שינויי חקיקה או מדיניות מרחיקי לכת, בדגש על ניהול היחסים עם סין. בבית המחוקקים בטאיוואן בסך הכול 113 מושבים, כאשר מפלגת השלטון עם 51 מושבים (איבדה 10 מושבים) ואילו מפלגת האופוזיציה KMT קיבלה 52

מושב (הוסיפה 14 מושבים), בעוד שמפלגתו של קו ון-ג'ה (Ko Wen-je) (TPP) קיבלה רק 8 מושבים.

כיוון שכך, נראה שלמרות ההצהרות בנוגע להמשך מדיניותה של צאי מול סין, והתפיסה כי לא לעומתי לסין, ייתכן שהמצב בבית המחוקקים יוביל לשמירה על הסטטוס-קוו. במידה רבה, מצב זה גם משקף את הלכי הרוח בקרב החברה הטאיוואנית, שבשנים האחרונות אומנם מאופיינת במסרים לאומיים יותר ואף בעמעום הקשר ההיסטורי לסין² רבים מצעירי טאיוואן מגדירים עצמם כטאיוואנים ולא כסינים³ אך בה בעת, יש שסבורים כי סין אינה השיקול המרכזי בבחירתם ושהסטטוס-קוו לא ישתנה בעתיד הקרוב, ודווקא יוקר המחיה והכלכלה מדאיגים אותם יותר.

סין ניסתה להשפיע על הבחירות ובחודשים האחרונים פעלה במישור הסייבר והדיסאינפורמציה בניסיון לפגוע בסיכויי הניצחון של מועמד ה-DPP, לאי, הפחות נוח לסין כיוון שהוא ומפלגתו אקטיביים יותר בפעילותם לעצמאות טאיוואן וחזקו הקשר עם ארה"ב. עם זאת, מהלכים אלה נצפו ותועדו גם במערכות בחירות קודמות בטאיוואן, ואין בכך חידוש. גם גורמים רשמיים בארה"ב הדגישו כי טאיוואן הינה דמוקרטיה חזקה וביכולתה לבלום מאמצי השפעה שכאלה מבלי שתהיה להם השפעה על תוצאות הבחירות.

התגובות הבינ"ל

הבחירות בטאיוואן שהתקיימו ב-13.1 זכו לתשומת לב בינלאומית רבה בעיקר בשל ההשלכות האפשריות שלהן על הכלכלה העולמית והביטחון באסיה, אך בייחוד בעקבות הניסיון שהקהילה הבינ"ל צברה עם פלישתה של רוסיה לאוקראינה וחשש גובר כי תרחיש כזה יכול להתממש גם במזרח אסיה. גורמי מודיעין בכירים בארה"ב מעריכים כי תרחיש כזה יכול להתממש בין השנים 2027-2030⁴, וכי סין משקיעה רבות בבניין כוח שיאפשר לה זאת. על אף האמור, הנשיאה היוצאת, צאי, טענה כי תרחיש פלישה לטאיוואן וסיפוחה לסין פחות מציאותי בעתיד הקרוב בשל בעיות פנימיות בסין, בשילוב עם לחץ בינ"ל משמעותי נגדה.

דובר המשרד לנושאי טאיוואן בסין אמר לאחר הבחירות כי טאיוואן היא של סין, וכי מפלגת ה-DPP אינה מייצגת את דעת הקהל הרווחת באי. הוא הוסיף כי למרות תוצאות הבחירות, איחוד סין הוא בלתי נמנע. סין חידדה כי הינה מתנגדת לכל קריאה לעצמאות טאיוואן והתערבות זרה באי. רוסיה הביעה כמובן תמיכה בעמדת סין הדוגלת בכך שטאיוואן היא חלק אינטגרלי מסין. היה גם מי שניצל את המאורע כדי לסחוט מעט קרדיט מהסינים⁵ יו"ר הרש"פ אבו-מאזן פרסם הודעת תמיכה באחדותה של סין (סיפוח טאיוואן).

מנגד, מזכיר המדינה האמריקאי בלינקן בירך את לאי ואת התהליך הדמוקרטי בטאיוואן, תוך חזרה על העמדה האמריקנית המוכרת כי ארה"ב תפעל לקידום שלום ויציבות באזור טאיוואן וכי כל מחלוקת עם סין תיפתר בדרכים דיפלומטיות. בריטניה והאיחוד האירופי הצטרפו לארה"ב בברכות לנשיאה הנבחר של טאיוואן, והביעו דאגה מהמתיחות במצרי טאיוואן ומהניסיונות

לשבירת הסטטוס-קוו. יפן, שהיא עצמה חוששת מהתעצמותה הצבאית של סין וממהלכיה באזור, הצטרפה לברכות והדגישה כי היא רואה בטאיוואן שותפה קריטית ביותר ² עמדה שמשקפת גם את השינויים הדרמטיים בתפיסת הביטחון של יפן בשנה האחרונה, כולל בהיבטים תקציביים.

התגובות שהוזכרו לעיל אינן מפתיעות במיוחד, ונראה שכל צד דבק בעמדתו המסורתית. אך מה שמעניין הוא דווקא ריבוי המגעים בין סין לבין ארה"ב שקדמו לבחירות, דבר שעשוי להצביע גם על המשך אופי ניהול הסוגיה בין המעצמות עד לחילופי הנשיאים בטאיוואן בסוף מאי 2024. מאז הביקור של ננסי פלוסי, שכינה אז כיו"ר בית הנבחרים האמריקני, בטאיוואן באוגוסט 2022, נעשו מאמצים מצד שתי המעצמות להנמיך להבות ולחדש את ערוצי הקשר הישירים כדי ללבן את המחלוקות. בשנה החולפת היו פגישות אחדות של בכירי הממשל האמריקני עם מקביליהם הסינים, אשר הובילו להבשלת פגישת הפסגה בין הנשיאים ביידן ושי בסן פרנסיסקו בנובמבר האחרון. מפגשים אלה לא פתרו את המחלוקות העמוקות בין הצדדים, אך חידוש השיח הישיר בדרגים הבכירים ביותר הינו דבר חיובי, גם בהקשר של טאיוואן.

ממשל ביידן הקדיש מאמצים רבים בימים האחרונים למנוע מסין את ניצול הבחירות בטאיוואן כתירוץ להסלמה ופרובוקציה, באמצעות מסרים מרגיעים לאוזניים סיניות: ימים מספר טרם הבחירות אירחה ארה"ב בווישינגטון פגישה בין משרדי ההגנה של ארה"ב וסין, שם שוחחו הצדדים גם על טאיוואן; בהודעה שפרסם הבית הלבן יומיים לפני הבחירות בטאיוואן הודגש כי ארה"ב אינה בוחרת צד בבחירות, וכי השותפות הלא-פורמלית תימשך עם כל ממשלה נבחרת. אוזכר כי הנשיא ביידן עצמו חזר באוזני נשיא סין בפגישתם בנובמבר בסן פרנסיסקו על כך שמדיניות ארה"ב בנוגע לטאיוואן לא השתנתה וגם לא תשתנה, וארה"ב מחויבת למדיניות "סין האחת", תתנגד לכל שינוי חד-צדדי בסטטוס-קוו בנושא טאיוואן ולא תתמוך בעצמאותה. יום לפני הבחירות בטאיוואן נפגש מזכיר המדינה האמריקני, בלינקן, עם מנהל מחלקת השת"פ הבינ"ל של המפלגה הקומוניסטית הסינית, שנחשב גם למועמד מוביל להתמנות לשר החוץ הבא של סין, ליו ג'יאנצ'או (Liu Jianchao). בפגישה הדגיש בלינקן את הצורך בהימנעות מפרובוקציות במצרי טאיוואן ובים סין הדרומי, וכן הסביר את כוונת ארה"ב לשלוח משלחת לא-פורמלית לטאיוואן שתיפגש עם כלל המפלגות שם; סוג זה של משלחות הוא דבר שבשגרה ב-20 השנים האחרונות. פגישות נוספות בין בכירים סינים ואמריקנים צפויות להתקיים בשולי הפורום הכלכלי העולמי בדאבוס, שווייץ.

המאמצים האמריקניים נועדו, בין היתר, גם להגנה על שרשראות אספקה עולמיים של שבבים מתקדמים, אשר טאיוואן היא היצרנית המובילה שלהם, עד כדי כ-90% מכלל הייצור העולמי של שבבים מתקדמים (7 ננומטר ומטה). ההנחה הרווחת בקרב בכירים במגזר השבבים הייתה שניצחון ה-DPP יגביר את המתחות עם סין ויסקן את אספקת השבבים העולמית, גם אם לא באופן מיידי. סוגיה זו גם הייתה בליבת מערכת הבחירות, כאשר רבים בטאיוואן ביקרו את הדומיננטיות של תאגיד TSMC ואת ההחלטה שלו להעביר חלק מפסי הייצור לאירופה ולארה"ב על חשבון טאיוואן, בשל האיום הסיני.

משמעויות והמלצות למדינת ישראל

בשלב זה, נראה שהרטוריקה הסינית לא תוביל למהלכים בפועל בטווח הזמן הקרוב, וכי ארבעת החודשים שנותרו עד לחילופי הנשיאים בטאיוואן ישמשו לדיאלוג ובחינה עמוקים יותר בין ארה"ב לבין סין בסוגיה.

בתקופה זו צריך לעקוב אחר הקולות והעמדות בטאיוואן, ולהעריך האם בכוונת הנשיא הנבחר לשמור על הסטטוס-קוו או לאתגר אותו. במקרה של אתגור הסטטוס-קוו ואפשרות להסלמה במרחב, התגובה האמריקנית נוכח תרחיש זה תוביל גם לציפייה ואף לדרישה ממדינת ישראל לפעול בהתאם ולבחור צד.

יוזכר כי מדינת ישראל דוגלת במדיניות "סין האחת" ואינה מכירה פורמלית בטאיוואן. מדיניות זו עומדת בקנה אחד גם עם המדיניות האמריקנית הנוכחית. לכן, כל עוד אין שינוי משמעותי במדיניות האמריקנית, אין צורך לבחון שינוי במדיניות הישראלית בסוגיה זו. יודגש כי גם בהיעדר יחסים פורמליים ניתן לפתח ולהרחיב את שיתופי הפעולה עם טאיוואן, בדגש על טכנולוגיות מפציעות, שבבים ועוד. במקביל, מדינת ישראל צריכה להגדיל את נכסיותה הטכנולוגית בשרשראות אספקה גלובליים.

ככל שיהיה שינוי במדיניות ארה"ב כלפי טאיוואן תצטרך מדינת ישראל לבחון זאת גם כן, ולהתחשב גם בשיקולים של ביטחון לאומי לצד היחסים המיוחדים עם ארה"ב. שינוי מדיניות אינו בהכרח תוצר של הסלמה צבאית במרחב, ולכן יכולות לצוף דילמות "רכות" יותר לבחינה. למשל, הצבעות בארגונים בינלאומיים על צירופה של טאיוואן כחברה מן המניין. ספציפית בעקבות הבחירות, רצוי שגורם רשמי של מדינת ישראל ישגר איגרת ברכה לנשיא הנבחר, תוך התייחסות להיבטים בילטרליים ומבלי להיכנס לשאלת עצמאותה של טאיוואן.

נספח: מיהו לאי צ'ינג-טה (Lai Ching-te), הנשיא הבא של טאיוואן?

לאי, הקרוי גם וויליאם, רופא לשעבר שהתמחה בשיקום ופגיעות בעמוד השדרה וסיים תואר שני בבריאות הציבור באוניברסיטת הרווארד, נכנס לפוליטיקה בשנת 1996 לאחר שנבחר לאספה הלאומית כחבר מפלגת ה-DPP. בתקופה זו הוא זכה לתואר "המחוקק המוביל" בטאיוואן על ידי עמותה שמודדת את פעילותם של נבחרי הציבור.

לאחר תקופת שירותו כמחוקק בחר להתמודד בשנת 2010 על ראשות העיר טאינאן (Tainan), ואף זכה. שימש ראש העיר עד שנת 2017. הנשיאה צאי מינתה אותו לראש ממשלתה, תפקיד שמילא עד 2019, אז החליט להתמודד נגד צאי בבחירות לנשיאות ב-2020. לאי הפסיד בפריימריז של מפלגת ה-DPP וחבר לצאי כסגן הנשיאה.

עם ניצחונו בבחירות 2024 יהיה עליו לאסוף את ניסיונו הפוליטי כדי לשקם את הכלכלה הטאיוואנית ולמצוא את הדרכים המיטביות להתמודדות עם סין, ברקע החשש מתרחיש של סיפוח טאיוואן לסין בשנים הבאות. המשימה לא תהיה פשוטה, כיוון שבסין הוא כבר מסומן כאקטיביסט בנושא עצמאות טאיוואן.

המאמץ המרכזי של לאי, כפי שגם הדגיש במהלך קמפיין הבחירות שלו, הוא חיזוק הקשר עם ארה"ב, בדגש על בניין הכוח על מנת להרתיע את סין. יש לזכור כי לטאיוואן יש קשר מדיני פורמלי רק עם 13 מדינות ברחבי העולם, אף על פי שהיא מקיימת קשרים לא-פורמליים עם מדינות רבות.

המלודיה המתנגנת מכיוון איטליה והודו צורמת באוזני סין

15.02.2024 | יוסף רוזן | written by
עיקרי הדברים:

- איטליה, שהייתה המדינה היחידה מבין חברות ה-G7 שהצטרפה ליוזמת ה-BRI ב-2019, עוזבת באופן רשמי את היוזמה הסינית.
- אף על פי שסין ואיטליה מנסות לשדר עסקים כרגיל במישור הבילטרלי, מדובר במהלך משמעותי שעשוי להוות קריאת כיוון למדינות אירופה ללכת בעקבות איטליה.
- כמו כן, הצעד האיטלקי מצביע על חשיבותה הגוברת של הודו, הן בילטרלית והן גלובלית. התמיכה האיטלקית ב-IMEC, המהווה תחרות ישירה מול ה-BRI, מחזקת את המאמצים הגלובליים של הודו בתחרות מול סין.
- הקשר המתחזק של הודו עם איטליה ותשומת הלב הניתנת לאגן הים התיכון מייצרים הזדמנויות רבות גם למדינת ישראל ² מינוף היחסים עם הודו לטובת השפעה חיובית אזורית, חיבור איתן בין האינדו-פסיפיק לבין המזה"ת (בדגש על מדינות הסכמי אברהם) וקידום פרויקטים בתחומי התשתית והטכנולוגיה בין מעצמות ביניים פרגמטיות, באופן שתומך באסטרטגיה האמריקנית גם מבלי שתהיה מעורבות עמוקה של ארה"ב.

היציאה של איטליה מיוזמת ה-BRI:

בספטמבר האחרון, במהלך פסגת ה-G20 שהתקיימה בהודו, הכריזה ראש ממשלת איטליה, ג'ורג'יה מלוני, כי איטליה תצא מיוזמת החגורה והדרך הסינית (BRI - Belt and Road Initiative). שלושה ימים לאחר ועידת האקלים בדובאי, שם נפגשה שוב עם ראש ממשלת הודו, מודי, הגישה מלוני איגרת רשמית לסין על יציאת איטליה מיוזמת ה-BRI.

המהלך לא הגיע כהפתעה, שכן כבר במהלך קמפיין הבחירות שלה ב-2022 טענה מלוני כי הצטרפות איטליה ליוזמה הייתה טעות. בעקבות ההחלטה תימשך חברותה של איטליה ביוזמה עד מרץ 2024 ולא תתחדש ל-5 שנים נוספות.

ה-BRI, אשר נוסדה בשנת 2013 על ידי סין כמסגרת גלובלית לפיתוח ולפרויקטים בתחום התשתיות, במידה רבה כאלטרנטיבה למסגרות אזוריות ובינלאומיות בהובלה אמריקנית, כוללת היום כ-150 מדינות חברות מאזורים שונים. המדינות המרכזיות שאינן חברות ביוזמה הן מדינות ה-QUAD (ארה"ב, אוסטרליה, יפן והודו) וה-G7. למעשה, איטליה הייתה היחידה מבין מדינות ה-G7 שהצטרפה ל-BRI בזמנה. יצוין כי בריטניה שיתפה פעולה עם היוזמה בפרויקטים שונים, אך לא הצטרפה כחברה מן המניין.

מאז היווסדה הושקעו ביוזמה כטריליון דולר בפרויקטים שונים, בדגש על חיבוריות יבשתית וימית, באמצעות פיתוח נמלי ים, גשרים, כבישים ותשתיות נוספות. אף על פי שעיקר ההשקעות ועבודות התשתית בפועל התבצעו בדרום מזרח אסיה ואפריקה היו גם פרויקטים אחדים באירופה, כאשר הבולט שבהם הוא נמל פיראוס ביוון. בשנים האחרונות, למעשה מאז פרוץ הקורונה, עיקר הפרויקטים מתבצע בכמה מדינות באפריקה, וכמעט אין פרויקטים חדשים, בין היתר בשל החשש משליטה סינית על תשתיות חיוניות ואסטרטגיות.

מבחינת איטליה, ה-BRI לא סיפקה את הסחורה והנתונים הכלכליים מגבים זאת, שכן מאז הצטרפות איטליה ל-BRI ב-2019 גדל הייצוא האיטלקי לסיין בסך הכול מ-14.5 מיליארד דולר ל-18.6 מיליארד דולר בסוף 2022, בעוד שהייבוא מסיין לאיטליה גדל מ-35.4 מיליארד דולר ל-65.8 מיליארד דולר. השורה התחתונה של מגמת סחר זו היא שהגירעון המסחרי של איטליה מול סין רק גדל מאז הצטרפותה ל-BRI ובסוף 2022 עמד על כ-48 מיליארד דולר.

אף שמדובר בסה"כ במדינה אחת מתוך כ-150 שמחליטה לצאת מהיוזמה, ישנו חשש סיני מתגובת שרשרת, בייחוד בקרב מדינות אירופה. הצעד של איטליה מתרחש באווירה מתוחה בין האיחוד האירופי לבין סין, בין היתר בשל מחלוקות סחר קשות הנוגעות לגירעון המסחרי העצום המוערך ביותר מ-430 מיליארד דולר, וכן המוטרדות מגישה סינית לתשתיות ולטכנולוגיות רגישות. לכן, לממשלת סין היה חשוב לקיים כמתוכנן את הפסגה הבילטרלית עם האיחוד האירופי, שבה הדגישה כי אסור לתת לפילוג בין מחנות לפגוע בשיתוף הפעולה במסגרת ה-BRI. אולם הפסגה לא הולידה הצהרות יוצאות דופן, ונראה כי המהלך האיטלקי היה בבחינת קריאת כיוון לאיחוד האירופי כולו.

יצוין כי לפני חודשים מספר הדגישה סין כי תמשיך לעבוד יחד עם איטליה כדי לשפר את יחסי המסחר בין המדינות. גורמים רשמיים באיטליה ניסו להמעיט מהשפעת ההחלטה על המשך היחסים הבילטרליים עם סין, וטענו כי המדינות תמשכנה לפתח את יחסיהן גם ללא החברות ב-BRI, כפי שעושות שאר חברות ה-G7. על הפרק, ביקור של נשיא איטליה בסיין במהלך 2024 וכן

ביקור של רה"מ מלוני.

בה בעת, ההחלטה של ממשלת איטליה לא נבעה רק משיקולים כלכליים בילטרליים אלא גם משיקולים גאופוליטיים רחבים יותר, והמרכזי שבהם הוא הקשר עם האינדו-פסיפיק. נוכח התחרות בין ארה"ב לבין סין גובר תפקידן ומשקלן של מעצמות הביניים, ובהן הודו, שבשנה האחרונה מתהווה כמעצמה גלובלית ולא רק כמנהיגת הדרום הגלובלי, באופן שמציע אלטרנטיבה לסין.

הקשר החזק שנרקם בין ראשי הממשלות מודי ומלוני בשנה האחרונה, שבה ציינו המדינות 75 שנים לכינון היחסים ביניהן, מצביע על כך. במרץ ביקרה ראש ממשלת איטליה מלוני בהודו כאורחת הכבוד של דיאלוג ראיסנה, ובמהלכו חתמו השניים על שדרוג היחסים לשותפות אסטרטגית, שדרוג שאיטליה קידמה גם עם יפן; נפגשה שוב עם ראש ממשלת הודו בספטמבר, לרגל פסגת ה-G20, אז הצטרפה גם ליוזמת הודו להקמת ברית עולמית לדלקים אורגניים; ולאחרונה נפגשו השניים שוב בוועידת האקלים בדובאי ² שם תיגה ראש ממשלת איטליה תמונה משותפת עם רה"מ מודי תחת התיוג #Melodi (שילוב של שמותיהם). פרסום ההחלטה הסופית של איטליה בנוגע ל-BRI הגיע ימים אחדים לאחר המפגש החם בין השניים.

מאמצי איטליה לחזק את הקשר עם האינדו-פסיפיק משתלבים היטב בחזון הגלובלי של הודו כפי שבא לידי ביטוי בהצגת תוכנית ה-India-Middle East-Europe, שלמעשה מהווה תחרות ישירה ליוזמת BRI הסינית.

תוכנית ה-IMEC, שהוצגה במהלך פסגת ה-G20, שואפת לחבר בין הודו לאירופה דרך המזרח התיכון, לכדי יצירת מסדרון יבשתי כלכלי שישלים את נתיבי הסחר הימיים העוברים באוקיאנוס ההודי, הים הערבי והים האדום. בטקס החתימה על מזכר ההבנות לקידום התוכנית השתתפו ארה"ב, הודו, איחוד האמירויות, האיחוד האירופי, צרפת, איטליה וגרמניה. אולם, התוכנית שנועדה, בין היתר, לצמצם את השפעתה הכלכלית של סין, גדולה מסך חלקיה. באזור אגן הים התיכון, החיבור ההודי לאיטליה הינו המשך ישיר להשקעה ההודית בנמלי חיפה ופיראוס; במזה"ת, להודו כבר יש נוכחות משמעותית באזור המפרץ. אם תתממש, גם יוזמת מסילות השלום האזורי תהפוך לחלק אינטגרלי מתוכנית זו ותבטיח לסעודיה ולישראל, שותפות קרובות של הודו, תפקיד מרכזי ב-IMEC.

אם כן, המהלך של איטליה מהווה לא רק התרחקות ממסגרות בינלאומיות בשליטה סינית, אלא גם אמירה ברורה בעד מסגרת וחזון בינלאומיים בהובלה הודית (ובתמיכה אמריקנית). לאחר שנים מורכבות ביחסים הבילטרליים בין איטליה לבין הודו, שיתוף הפעולה שמתקיים היום בין השניים הינו סימן חיובי שמחזק את אגן הים התיכון כמרחב גאופוליטי נבדל ומייצר הזדמנויות רבות גם למדינת ישראל, מול אירופה, המזה"ת ואסיה.

משמעויות והמלצות בהקשר הישראלי:

על מנת שניתן יהיה לנצל את ההזדמנויות הרבות הללו וליישם את החזון הבין-אזורי הזה, נדרשת יציבות. זהו אינטרס של כל הצדדים המעורבים, ועל כן גם מדינות המזה"ת, ובראשן סעודיה, מייחלות לניצחון מוחץ של ישראל על החמאס. זה ייקח זמן אבל הניצחון יגיע, ולכן על ממשלת ישראל להתמקד לא רק במלחמה אלא גם בהיערכות לתנופה הכלכלית שעתידה להגיע עם סיום המלחמה.

על ממשלת ישראל להמשיך ולטפח את היחסים עם הודו כמעצמה גלובלית בהתהוות שמרחיבה את מעורבותה במזה"ת ובאירופה כצעד לאיזון מול סין.

הודו הינה המעצמה היחידה הנתפסת כמאוזנת גם בהקשר של המלחמה בעזה: מחד גיסא, מביעה תמיכה בלתי מסויגת בישראל ובמלחמתה הצודקת, ומאידך גיסא חוזרת על עמדתה המסורתית בנוגע לפתרון הסכסוך מול הפלסטינים תוך מתן סיוע הומניטרי. צעדים אלה מתקבלים היטב הן באירופה והן בדרום הגלובלי.

לאור המיקוד ההודי באיטליה (וביוון), ממשלת ישראל צריכה לשים דגש גדול יותר במדיניותה מול אירופה על מדינות אגן הים התיכון, אזור גאוגרפי שמציב את ישראל כחלק אינטגרלי מאירופה, ולמנף את היחסים הטובים עם יוון, קפריסין, איטליה ואחרות. דגש זה יחזק את מיצובה של ישראל כגשר בין אירופה לבין המזה"ת ואסיה, ועל כן חלק אינטגרלי ב-IMEC.

מדיניות הודו נוכח מלחמת ישראל בחמאס

15.02.2024 | יוסף רוזן | written by

מאז עלייתו של נרנדרה מודי (Narendra Modi) ומפלגת ה-BJP ההינדית לשלטון בהודו במאי 2014 השתנו היחסים בין ישראל להודו במידה ניכרת, וזכו לפרופיל גבוה. אלה כללו ביקורים הדדיים של ראשי הממשלות, וסדרה של ביקורים מיניסטריאליים בין המדינות אשר נועדו לקדם את קשרי המדינות בתחומים רבים מעבר לשיתוף הפעולה בחקלאות ובביטחון.

בכירים בהודו התייחסו ליחסים עם מדינת ישראל כאל שותפות אסטרטגית, ואף הצביעו על כך שהיחסים צריכים להיות בעלי השלכות רוחב גם על המזרח התיכון ודרום אסיה, ולא להסתכם במישור הבילטרלי לבדו. מסגרת כמו ה-I2U2 (מסגרת שיתוף פעולה הכוללת את ישראל, הודו, ארה"ב ואיחוד האמירויות) מהווה דוגמה לתפקיד האזורי והגלובלי הגובר של הודו, וכן לקשר המתהדק בין אסיה למזה"ת ☒ מגמה הנכונה גם נוכח המלחמה בעזה.

בעקבות מתקפת הטרור של החמאס ב-7 באוקטובר ניצבו מדינות רבות לצד מדינת ישראל

בתמיכה ללא סייג, בעמידה על זכותה של מדינת ישראל להגן על עצמה ובגינוי נחרץ של החמאס. ראש ממשלת הודו פרסם את הזעזוע העמוק שחש עם היוודע המתקפות הרצחניות של חמאס, הביע סולידריות עם מדינת ישראל ובהמשך חזר על תמיכתו. גם הודים רבים, הינדים בעיקר, ממשיכים לשטוף את הרשתות החברתיות בהודעות תמיכה.

בה בעת, משרד החוץ ההודי, הידוע בתפיסתו המסורתית המקדשת את הקשר עם העולם המוסלמי, פרסם ב-12 באוקטובר הודעה "מאוזנת" שקראה למשא ומתן שבסופו הקמת מדינה פלסטינית עצמאית לצד ישראל, זאת בהתאם למדיניותה העקבית וארוכת שנים.

העמידה של ממשלת הודו לצד מדינת ישראל אינה מפתיעה, שכן היא עצמה סובלת מרדיקליזציה אסלאמית בשטחה ואירועי אלימות וטרור הן מצד מוסלמים והן מצד קומוניסטים קיצוניים. יצוין כי בהודו חיים כמאתיים מיליון מוסלמים. אוכלוסייה זו, יחד עם מצב נפיץ באזור קשמיר, יוצרים מתיחות אתנית קבועה בין הינדים לבין מוסלמים.

לעומת עמדתו של מודי, גינה יו"ר מפלגת האופוזיציה המובילה בהודו, מפלגת הקונגרס (INC), ראהול גנדהי, את האלימות משני הצדדים בסכסוך הישראלי-פלסטיני, וכן גינה את הפגיעה באזרחים חפים מפשע. הוא הוסיף כי ניתוק עזה ממים, מחשמל וממזון הוא פשע נגד האנושות, בעוד שהטרור של חמאס הוא רק פשע.

התבטאות זו מחדדת את הפער בין מפלגת ה-INC, שממשיכה לנקוט קו התומך בעולם הערבי-מוסלמי, לבין מפלגת ה-BJP, אשר אימצה קו לאומני ופרגמטי תוך התקרבות לעולם המערבי. כיוון שהודו נמצאת בעיצומו של קמפיין בחירות (אפריל-מאי 2024), מודי וה-BJP אשר נתפסים כאנטי-מוסלמים ² כולל טענות למעורבות לכאורה של מודי בפרעות גוג'ראט נגד מוסלמים בשנת 2002 בזמן שהיה שר ראשי שם ³ נוהגים בזהירות מול האוכלוסייה המוסלמית וכן מול הקהילה הבינ"ל על מנת לא לעורר ביקורת כנגדם, כפי שכבר נשמעה בתחילת השנה מפי ארה"ב.

המלצות

אין לצפות או לדרוש כי הודו תרחיב את הבעות התמיכה הפומביות בישראל, אלא יש להתמקד במעשים ובצעדים שניתן לקדם מול ממשלת הודו:

1. **לפעול מול ממשלת הודו (משרד הפנים) להגדיר את החמאס כארגון טרור.** ניתן לפעול בעניין זה גם מול היועץ לביטחון לאומי של הודו.
2. **לבחון את פעילות הודו מול העולם הערבי למען שחרור החטופים,** וכן לחיזוק הלגיטימציה של ישראל לפעול נגד החמאס.
3. **להדגיש בפני הודו כי המלחמה מול חמאס הינה רמה מקומית של מאבק אזורי וגלובלי,** שבו להודו יש תפקיד חשוב בחיבור הדרום הגלובלי למחנה הפרגמטי ⁴ **במסגרת זו,**

יוזמת ה-IMEEC (India-Middle East-Europe Economic Corridor) עדיין רלוונטית, והסיכוי לממשה יהיה אף גדול יותר ללא חמאס באזור.

4. להמשיך לעודד את ההודים להגדיל את ההשקעות בכלכלה הישראלית גם עכשיו.

לקחים לישראל מהמלחמה שניהל המערב נגד ארגון דאעש

15.02.2024 | ר"ר עדי שורץ

עיקרי הדברים

- מספר מנהיגי מדינות המערב, ובכללם נשיא ארצות הברית, ג'ו ביידן, השוו את ארגון חמאס לדאעש.
- קואליציה בראשות המערב נלחמת בדאעש בסוריה ובעיראק מאז שנת 2014. שר ההגנה לשעבר של ארה"ב, ג'יימס מאטיס, כינה את הלחימה נגד דאעש בעיר מוסול שבעיראק "מלחמת השמדה".
- הלחימה נגד דאעש במוסול שבעיראק בשנים 2016-2017 היתה המלחמה הקשה ביותר שהתנהלה בשטח בנוי מאז מלחמת העולם השנייה; ההרס שנגרם למוסול היה דומה לזה שנגרם על ידי בעלות הברית לעיר הגרמנית דרזדן במלחמת העולם השנייה. האו"ם העריך כי יותר מ-80% ממוסול אינם ניתנים למגורים בשל ההרס שנגרם לעיר.
- העיר רקת שבסוריה, מעוז נוסף של דאעש שהותקף על ידי הצבא האמריקאי, נחשב ל"בלתי ראוי למגורי אדם" בעקבות התקיפות.
- בעוד שישראל תמשיך ותנקוט צעדים כדי להימנע ככל האפשר מפגיעה בבלתי-מעורבים, ייתכן שהיא תידרש לשם המלחמה ב'דאעש בעזה' (כלומר, בארגון חמאס) לחלק מהאסטרטגיות והסטנדרטים שבהם השתמשו ממשלות המערב בלחימה שלהן מול דאעש.
- מתקפת הטרור הברברית של חמאס על אזרחים ישראלים ב-7 באוקטובר הובילה לגל של גינויים מצד מנהיגים בעולם, שחלקם השוו באופן מפורש בין חמאס לארגון המדינה האיסלאמית (דאעש). כך לדוגמה, ב-10 באוקטובר הצהיר נשיא ארצות הברית, ג'ו ביידן: "הברוטליות של חמאס, הצמא הזה לדם, מזכיר את המעשים המזוויעים ביותר של דאעש"[1].

מתקפת הטרור הברברית של חמאס על אזרחים ישראלים ב-7 באוקטובר הובילה לגל של גינויים מצד מנהיגים בעולם, שחלקם השוו באופן מפורש בין חמאס לארגון המדינה האיסלאמית (דאעש). כך לדוגמה, ב-10 באוקטובר הצהיר נשיא ארצות הברית, ג'ו ביידן: "הברוטליות של חמאס, הצמא הזה לדם, מזכיר את המעשים המזוויעים ביותר של דאעש"[1].

המלחמה נגד דאעש

בתגובה להשתלטות המהירה של דאעש על חלקים נרחבים בעיראק ובסוריה, החלו מספר מדינות מערביות, ובראשן ארצות הברית, בריטניה וצרפת, לפעול באופן צבאי כדי לעצור את האיום מצד הארגון הג'יהאדיסטי הרדיקלי. כמה מהקרבות המשמעותיים ביותר נגד דאעש התנהלו בעיר מוסול שבעיראק ובעיר רקה שבסוריה [2] שתיהן מעוזים חשובים של דאעש באזור.

מפקדי צבא אמריקאים, שעזרו שוחח המגזין האמריקאי "טיים", טענו כי המתקפה על מוסול היתה אחת המתקפות המשמעותיות ביותר מבחינת ההיקף והעוצמה בעשורים האחרונים[2]. התוכנית "פרונטליין" של רשת PBS האמריקאית ציטטה קצינים אמריקאים שתיארו את הקרבות כמבצע הצבאי הגדול ביותר בעולם מאז הפלישה לעיראק ב-2003, וכמערכה הכבדה ביותר בשטח בנוי מאז מלחמת העולם השנייה[3]. מייקל באט, מתאם פעולות החירום בארגון הסייע International Medical Corps Iraq, אמר כי ההרס במוסול מזכיר את זה שנגרם לעיר דרזדן במלחמת העולם השנייה[4]. שר ההגנה האמריקאי באותה עת, ג'יימס מאטיס, תיאר את הלחימה כ"מלחמת השמדה"[5].

בראיון לתוכנית "אל מול פני האומה" ברשת CBS האמריקאית ב-28 במאי 2017 אמר מאטיס כי דאעש "הוא איום לכל האומות המתורבתות. השורה התחתונה היא שאנחנו ניכנס בצורה מהירה ומתוגברת, ונעביר אותם למגננה. הכוונה שלנו היא שהכוחות הזרים של דאעש לא ישרדו את הלחימה כדי לחזור לצפון אפריקה, אירופה או אמריקה, אסיה או אפריקה. אנחנו לא מתכוונים להרשות להם לעשות זאת. אנחנו נעצור אותם שם ונפרק את החליפות של דאעש"[6].

ההרס שנגרם במוסול וברקה היה מוחלט. לפי ממצאים של האו"ם, יותר מ-80% מהעיר מוסול נחשבו לכאלה שאינם מתאימים למגורים בשל ההרס[7]. הלחימה הותירה 8 מיליון טונות של הריסות[8]. רקה הוגדרה כעיר שאינה ראויה למגורי אדם, עם פגיעה או הרס של כ-80% משטח העיר[9]. רב סמל מתקדם ג'ון ויין טרוקסל, ששימש יועץ בכיר לראש המטות המשולבים של צבא ארצות הברית, אמר בנובמבר 2017 כי הצבא "ירה יותר תותחים לעבר העיר רקה בחמישה חודשים מאשר איזשהו גדוד ארטילריה של חיל הנחתים ירה מאז מלחמת וייטנאם"[10].

פגיעה באזרחים בלתי-מעורבים

מאז הפיגועים של אל-קאעדה ב-11 בספטמבר 2001, ארצות הברית מנהלת מלחמה נגד ארגוני טרור איסלאמיים כגון אל-קאעדה ודאעש, כאשר חלק ניכר מהקרבות מתרחשים באזורים עירוניים צפופי אוכלוסייה אזרחית. לפי דיני הלחימה, על הכוחות הלוחמים להבדיל בין תקיפה מותרת של כוחות מזוינים ולבין תקיפה אסורה של אזרחים שאינם מעורבים. אשר ללחימה באזורים עירוניים, קיימות שתי דרישות: האחת היא שתהיה מטרה צבאית לגיטימית, והשנייה היא שהנזק לאזרחים יהיה "מידתי". השאלה המתבקשת כמובן היא כמה נפגעים אזרחים הופכים פגיעה במטרה צבאית ל"בלתי מידתית".

בכתבה שפורסמה בשנת 2007 על ידי העיתונאי מארק בנג'מין במגזין האמריקאי "סלון", נכתב כי "מספר הזהב הוא 30" ² כך לפי מארק גרלסקו, שהיה האחראי הבכיר בפנטגון לפגיעה במטרות איכות. "זה אומר שאם מגיעים למספר 30 בתור הערכה למספר האזרחים שייהרגו בהתקפה, אז ההתקפה צריכה לקבל את האישור של [שר ההגנה דאז דונלד] רמספלד או [הנשיא דאז] בוש כדי שיאשרו אותה באופן אישי" [11]. אם ההערכה היתה שמספר הנפגעים יהיה נמוך יותר, ההתקפה היתה מאושרת על ידי דרגים נמוכים יותר.

סיכום

המתקפה הנתעבת של חמאס על אזרחים ישראלים ב-7 באוקטובר הובילה את ישראל ואת בעלות בריתה במערב להצהיר כי "חמאס הוא דאעש", וכי המלחמה נגד חמאס צריכה להידמות למלחמה נגד דאעש, שמטרתה היתה פירוק מוחלט של הארגון.

כדי לממש את המדיניות הזאת, ישראל עשויה ליישם את הלקחים והפרקטיקות של בעלות בריתה המערביות במלחמה נגד דאעש, ובעיקר בקשר למלחמה בשטח בנוי שדומה למצב ברצועת עזה. ישראל תמשיך לנקוט צעדים כדי להימנע או לצמצם את מספר הנפגעים הבלתי-מעורבים, אך סביר להניח כי במלחמתה נגד "דאעש בעזה" (כלומר, נגד חמאס), היא תידרש ללכת באותה דרך שבה צעדו לפניה ממשלות המערב בבואן להילחם בדאעש.

The White House. (2023, October 10). *Remarks by President Biden on the Terrorist Attacks in Israel*. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/10/10/remarks-by-president-biden-on-the-terrorist-attacks-in-israel-2> [1]

Blue, V. J. (2019). After the 'War of Annihilation' against ISIS. *Time*. [2] [/https://time.com/longform/mosul-raqqa-ruins-after-the-war-of-annihilation](https://time.com/longform/mosul-raqqa-ruins-after-the-war-of-annihilation)

PBS. (2017). *Frontline Mosul*. [3] [/https://www.pbs.org/wgbh/frontline/documentary/mosul](https://www.pbs.org/wgbh/frontline/documentary/mosul)

International Medical Corps. (2017). *The battle may be over, but immense* [4]

needs remain in Mosul.
<https://internationalmedicalcorps.org/updates/the-battle-may-be-over-but-immense-needs-remain-in-mosul>

Blue, V. J. (2019). After the 'War of Annihilation' against ISIS. *Time*. [5]
[/https://time.com/longform/mosul-raqqa-ruins-after-the-war-of-annihilation](https://time.com/longform/mosul-raqqa-ruins-after-the-war-of-annihilation)

Garamone, J. (2017). Defeat-ISIS 'Annihilation' campaign accelerating, Mattis [6]
says. *DOD News*.
<https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/1196114/defeat-isis-a-annihilation-campaign-accelerating-mattis-says>

OCHA. (2017). *Syria crisis: Northeast Syria situation report no. 16 (1-30 September 2017)*. [7]
<https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/syria-crisis-northeast-syria-situation-report-no-16-1-30-september-2017>

.Ibid [8]

.Ibid [9]

Amnesty International. (2019). *War in Raqqa: Briefing*. [10]
<https://raqqa.amnesty.org/briefing.html>

Benjamin, M. (2007). When is an accidental civilian death not an accident? [11]
Salon. https://www.salon.com/2007/07/30/collateral_damage

הודו כמעצמת חלל וההשלכות על ישראל

15.02.2024 | יוסף רוזן | written by
ההישג המדעי-טכנולוגי

עד לאחרונה הצליחו רק שלוש מעצמות להנחית רכבי חלל על הירח, בין אם במשימות מאוישות ובין אם לא. היו אלה ארצות הברית וברית המועצות, לאורך תקופת המלחמה הקרה, שבה הן דחפו זו את זו לא רק למירוץ חימוש גרעיני אלא גם למאמצים נרחבים לכבוש את החלל.

כעשרים משימות סך הכול של שתי המעצמות התקיימו בעשור שבין אמצע שנות ה-60 לבין אמצע שנות ה-70. בעשור האחרון הצטרפה לשתי המעצמות גם סין, שהצליחה להנחית שלושה רכבי חלל על הירח (Chang'e 3-5 בשנים 2013-2020), לראשונה מאז החללית הסובייטית Luna-24 בשנת 1976.

באוגוסט 2023 הצטרפה הודו באופן רשמי למועדון האקסקלוסיבי של מעצמות החלל האלו, עם הצלחתה הכבירה של משימת ה-Chandrayaan-3 (רכב-ירח-3). רכב ה-Chandrayaan-3 שוגר ב-14 ביולי ולאחר חמישה שבועות, ב-23 באוגוסט, ביצע נחיתה רכה מוצלחת באזור הקוטב הדרומי של הירח. זו הייתה הנחיתה הראשונה אי פעם באזור זה של הירח.

למחרת הנחיתה עזבה הגשושית ההודית, Pragyaan (תבונה), את רכב החלל והחלה לבצע סריקות ולאסוף דגימות במטרה לבחון את תרכובות המינרלים בקרקע [1] מציאת חתימת מים בקרקע תתמוך באפשרות להתיישבות אנושית על הירח. כמו כן החלה הגשושית במיפוי האזור באמצעות תמונות שמועברות למטה בהודו. הסט הראשון של המשימות הושלם בהצלחה [2] הגשושית אספה דגימות של גופרית וזיהתה נוכחות של מינרלים בסיסיים כמו אלומיניום, ברזל ועוד, וב-2 בספטמבר חזרה לעגינה ברכב החלל לטובת שידור הממצאים והמתנה לזריחה הבאה ב-22 בספטמבר, שתטעין את הגשושית להמשך המחקר.

הודו לא עצרה לרגע, וב-2 בספטמבר שיגרה בהצלחה גם את משימת השמש הראשונה שלה, Aditya-L1. עד כה, רק נאס"א שיגרה משימות לחקר השמש (פעמיים מתוכן יחד עם סוכנות החלל האירופית וסוכנות החלל הגרמנית). החללית ההודית צפויה להגיע ליעדה, במרחק של כמיליון וחצי קילומטרים מכדור הארץ, בינואר 2024, ולחקור את השפעות הרוחות הסולאריות מהשמש.

אלו הישגים מדעיים וטכנולוגיים מרשימים שהגיעו לאחר שתי משימות קודמות של הודו בשנת 2008 [3] נחיתה "קשה" מכוונת על הירח (התרסקות מבוקרת), וכן ניסיון נחיתה "רכה", שנכשל בשנת 2019. הישג ה-Chandrayaan-3 מתחדד אף יותר נוכח התקציב הצנוע, כ-75 מיליון דולר, שהוקצה לטובת משימת החלל. לשם השוואה, התקציב של נאס"א נאמד בכ-25 מיליארד דולר ב-2023, כאשר משימת אפולו ב-1973 עלתה מעל 160 מיליארד דולר, לפי שווי הדולר ב-2021; תקציב החלל של סין מוערך במעל 10 מיליארד דולר, אך כיוון שבסין לא נוהגים לפרסם נתונים רשמיים הנוגעים לצבא ולחלל מדובר בהערכות בלבד. על פי הערכות נוספות, משימת החלל הרוסית Luna-25 עלתה כמאתיים מיליון דולר, וכידוע נכשלה. אגב, רוסיה, למרות מה שהורגלנו לחשוב, מעולם לא נחתה על הירח ואינה מעצמת חלל, היא בסך הכול נשענת על הישגי העבר של בריה"מ.

לצד ההישג המדעי, ההצלחה הזו הינה גם בעלת משמעות גאופוליטית ואסטרטגית אדירה, המהווה רובד נוסף במכלול המאמצים של הודו לבסס עצמה כמעצמה גלובלית.

המשמעות הגאופוליטית

בעשור האחרון הודו נאלצת להתמודד עם אתגרים מורכבים יותר נוכח עלייתה של סין תחת הנשיא Xi Jinping, בדגש על חדירה טכנולוגית של סין להודו, עימותים בגבול המשותף ביניהן והתנגשות אינטרסים במרחב האינו-פסיפיק כולו, במאבק על השפעה אזורית. כמענה לכך, ראש ממשלת הודו, נרנדרה מודי, משקיע מאמצים רבים במיצוב הודו כמעצמה גלובלית המייצגת את האינטרסים של הדרום הגלובלי, לצד התקרבות לארצות הברית ושותפותיה. השנה האחרונה הייתה מלאת הישגים עבור הודו בהקשר זה, כאשר החלל מהווה רובד נוסף לביטוי עוצמתה של הודו.

במאי האחרון השתתפה הודו בפסגת ה-G7 ביפן, שהיוותה עבור הודו מפגן של חזית אחידה לבלית סין וכן לייצוג האינטרסים של הדרום הגלובלי. לאחר מכן, ביוני, מודי ערך ביקור רשמי בארה"ב, שבמסגרתו חתם עם הנשיא ביידן על הסכמים רבים, בדגש על שיתוף פעולה טכנולוגי, כולל הסכם להעמקת השותפות בין NASA לבין ISRO (סוכנות החלל ההודית). בביקור זה, ארה"ב למעשה אותתה כי בעיניה הודו אינה רק שותפה במסגרת ה-QUAD המצומצמת, אלא גם מעצמה שמסוגלת לפעול באופן אפקטיבי במרחב האינו-פסיפיק כולו כדי לקרב את המדינות המתפתחות באזור לארה"ב.

באוגוסט, בזמן הנחיתה ההיסטורית של הודו על הירח, השתתף נרנדרה מודי בפסגת ה-BRICS יחד עם מנהיגי סין, ברזיל ודרא"פ. במהלך הפסגה עצר מודי את עיסוקיו כד לברך באופן אישי את המדענים והמדעניות שמאחורי הצלחת ה-Chandrayaan-3, שכן רגע הפכו לגיבורים וגיבורות בהודו ומקור לגאווה לאומית גדולה. ראש ממשלת הודו מינף את ההצלחה כדי לחזק את מעמד הודו בארגון למרות קולות כנגד הישארותה של הודו בארגון, שנתפס כאנטי-מערבי, באמצעות תמיכה בהרחבת הארגון וצירופן של מאע"מ, אירן, ערב הסעודית, ארגנטינה, מצרים ואתיופיה, במהלך שמעיד על הביטחון של מודי כמנהיג עולמי להתחרות באופן ישיר מול סין על הדרום הגלובלי ולבסס את הודו כגשר מרכזי בין מדינות אלה למערב.

עם סיום פסגת ה-BRICS קיים מודי ביקור ביוון ² ביקור ראשון של ראש ממשלה הודי במדינה מזה ארבעים שנים, ביקור שמבטא את החשיבות של מרחב הים התיכון למדיניות החוץ ההודית, כמרחב שמחבר בין אסיה, המזרח התיכון, אפריקה ואירופה. דוגמה נוספת לראייה הגלובלית של הודו תחת נרנדרה מודי.

רגע לפני תחילת אירוע השיא בזירה הבינלאומית עבור הודו, ה-G20, לא ויתר מודי גם על השתתפותו בפסגת ארגון מדינות דרום מזרח אסיה (ASEAN) שהתקיימה בג'קרטה בתאריכים 24-27 בספטמבר. על רקע היעדרותם של נשיאי סין, ארה"ב ורוסיה מהפסגה, מודי זיהה כי ניצבת בפניו הזדמנות מדינית גדולה לתרגם גם פסגה זו לטובת העלאת קרנה של הודו בזירה העולמית, בדגש על העמקת הקשרים עם המדינות המתפתחות באסיה. ברקע, רבות מהמדינות החברות ב-

ASEAN כועסות על סין בעקבות פרסום מפה רשמית שמציגה שטחים ריבוניים שלהן כשטחי סין. מודי יוכל לנצל זאת כדי להשיג ניצחון מדיני נוסף על סין.

כאמור, פסגת מנהיגי ה-G20 אשר התקיימה בניו-דלהי ב-2019 בספטמבר היוותה הצלחה נוספת של נרנדרה מודי ליישם את המדיניות הרב-ממדית והפרגמטית של הודו כדי לחבר בין הכלכלות הגדולות במערב לבין מדינות הדרום הגלובלי, והפעם כאחת משלוש המעצמות הגדולות בעולם. הודו הצליחה לצרף את האיחוד האפריקאי ל-G20 והציגה את האלטרנטיבה ל-BRI הסיני, באמצעות חיבור אסיה-המזרחית-אירופה במסדרון בין-אזורי בתמיכה של ארה"ב והאיחוד האירופי. הודו מוכיחה השנה שוב ושוב כי היא כבר מעצמה גלובלית לכל דבר, ביכולות, בשאיפות, בגודל ובעוצמה.

ההשלכות על יחסי הודו-ישראל

למדינת ישראל יש יחסים קרובים עם הודו, ואף ניתן להגדירם כשותפות אסטרטגית, אך נראה כי מאז פרוץ מגפת הקורונה שקעו היחסים לתרדמת ורבות מהסוגיות הבילטרליות בין המדינות אינן מקודמות בקצב ובנחישות שאפיינו את היחסים קודם לכן. נוכח היריבות בין ארה"ב לבין סין, הצורך בהמשך פיתוח היחסים עם הודו, המתבססת כמעצמה גלובלית, צריך להיות גבוה בסדר העדיפויות המדיני של מדינת ישראל.

לשם כך, יש לעדכן את התפיסה בנוגע ליחסים עם הודו מעבר למישור הבילטרלי, ולבחון כיצד יחדיו ניתן להוביל להשלכות רוחב חיוביות עבור הסביבה האזורית [2] הן בדרום ודרום מזרח אסיה והן במזרח התיכון. לצד תחומים כמו אגריטק, פודטק, אנרגיה ירוקה, הגנת סייבר ושיתוף פעולה ביטחוני, יש לקדם ביתר שאת גם את השותפות בתעשיית החלל.

אף על פי שתעשיית החלל הישראלית נחשבת לקטנה, לאורך השנים היא הצליחה להניב הישגים מרשימים, בעיקר בתחום הלוויינות [3] לוויינים זעירים בעלי רזולוציה גדולה ולווייני תקשורת; וממשיכה לפתח מיקרו-לוויינים וננו-לוויינים הניצבים בקדמת הטכנולוגיה העולמית. מדינת ישראל והודו חתמו בשנת 2017, במהלך ביקור מודי בישראל, על הסכם לשיתוף פעולה בין סוכנויות החלל, שהוביל לשיתוף פעולה בתחום הלוויינות הן בשיגורי לוויינים תוצרת ישראל והן בהטמעת טכנולוגיות ישראליות בלוויינים הודיים, דוגמת מערכת ההנעה החשמלית (EPS - Electric Propulsion System) מתוצרת רפאל.

לאור ההצלחות האחרונות של הודו בחלל, והצפי להגדלת תקציב החלל, להודו יש פוטנציאל לפתח תעשיית חלל בשווי של 100-400 מיליארד דולר עד שנת 2040. כיום, תעשיית החלל ההודית מוערכת ב-8 מיליארד דולר, המהווה רק 2% מתעשיית החלל העולמית, אך ממשלת הודו כבר הציבה יעד להגיע ל-9% עד לשנת 2030. אחד ממנועי הצמיחה של תעשייה זו בהודו הוא זרם השקעות של כ-200 מיליון דולר מאז 2021 בחברות הזנק הודיות בתחום החלל. ככל שתעשיית החלל ההודית תצמח, כך גם יצופו הזדמנויות מצוינות עבור חברות ישראליות שיוכלו לשתף

פעולה עם יזמים מקומיים בהודו ולהשלים זה את זה בחדשנות הטכנולוגית וביכולת ה-scale up. לשיתופי פעולה מסוג זה יש גם פוטנציאל להזניק את הנוכחות הישראלית באינדו-פסיפיק ולממש את החזון הנוגע להשפעה חיובית של יחסי ישראל-הודו ברמה האזורית.

ההפיכה הצבאית בניז'ר ? משמעויות והמלצות לישראל

15.02.2024 | written by אשר פרדמן

תמונת מצב

ב-26 ביולי התרחשה הפיכה צבאית בניז'ר, מדינה השוכנת במערב אפריקה באזור הידוע כסאהל. הגנרל עבד אלרחמן צ'יאני, ששימש כראש המשמר הנשיאותי, תפס את השלטון בפועל לאחר שהדיח את הנשיא המכהן מוחמד באזום, אשר נבחר באופן דמוקרטי באפריל 2021, ונחשב לבעל ברית של ארה"ב וצרפת. באזום נכלא בארמון הנשיאותי בבירה ניאמי על ידי קציני צבא, אשר הודיעו בטלוויזיה הניז'רית כי הם "הביאו את המשטר לסיומו". ב-30 ביולי איימו מנהיגי מדינות מערב אפריקה בפעולה צבאית נגד מנהיגי ההפיכה אם לא יחזירו את הנשיא באזום לתפקידו בתוך שבוע, והטילו סנקציות כלכליות על המדינה. גם צרפת והאיחוד האירופי הודיעו על הפסקת הסיוע למדינה הענייה. בורקינה פאסו ומאלי, מדינות שגם בהן התרחשו בשנים האחרונות הפיכות צבאיות, איימו להגיב לכל פעולה צבאית נגד המשטר החדש בניז'ר, מה שמגביר את הסיכוי לעימות צבאי במערב אפריקה.

רקע ? ניז'ר

ניז'ר שוכנת באזור הסאהל באפריקה, ועד ההפיכה נחשבה לבעלת ברית אמינה של המערב במאמציו להילחם בכוחות הג'יהאדיסטים של אל-קאעידה וארגון המדינה האסלאמית באפריקה. ניז'ר מסייעת רבות לארה"ב ולצרפת בלחימה בטרור באפריקה. מוצבים בה כ-1,100 חיילים אמריקאים וכ-1,500 חיילים צרפתים, והיא אחת המדינות היחידות באזור שהסכימו לכך שבסיסי כטב"מים של ארה"ב ומאות חיילים מהכוחות המיוחדים שלה, אשר עוסקים במיגור הטרור של בוקו חראם וארגון המדינה האסלאמית, יוקמו בשטחה. כעת, חוסר היציבות במדינה בעקבות ההפיכה הצבאית מעמיד בסכנה את שיתוף הפעולה בין ניז'ר לצבאות המערב.

על פי ארגון הגרעין העולמי (WNA), ניז'ר היא מקור האורניום השביעי בגודלו בעולם. בשנת 2022 ייצרה ניז'ר 2,020 טון אורניום, שהם כ-5% מכלל תוצרת האורניום העולמית. לניז'ר יש

פרויקט מרכזי לכריית אורניום בצפון שמופעל על ידי חברה בבעלות צרפתית בשם Orano, וכמה מכרות נוספים ברחבי המדינה. החברה הודיעה כמה ימים לאחר ההפיכה כי היא תמשיך בתהליכי הכרייה למרות "האירועים הביטחוניים" בניז'ר. ניז'ר היא המקור מספר אחד של אורניום עבור האיחוד האירופי, ו-24% מייבוא האורניום לאיחוד האירופי מגיע מניז'ר.

רקע 2 חוסר היציבות באזור הסאהל

ההפיכה בניז'ר מגיעה לאחר שורת הפיכות שהתרחשו בשנים האחרונות בכמה מדינות באזור הסאהל באפריקה, בהן בורקינה פאסו, מאלי וסודן. **בבורקינה פאסו** התרחשו הפיכות מספר בשנים האחרונות באמתלה שהשלטון המכהן אינו מצליח להתמודד עם הכוחות האסלאמיים הג'יהאדיסטים בצפון המדינה. כעת שולט בבורקינה פאסו הגנרל אברהים טראורה. גם **במאלי** היו שתי הפיכות, ב-2020 וב-2021, שהפילו את הממשלה האזרחית וגרמו לצרפת להסיג את כוחותיה מהמדינה. מאלי הידקה מאז את השת"פ שלה עם רוסיה, ומספר האזרחים ההרוגים בה עלה לאחר שהצבא החליף את החיילים הצרפתים בשכירי חרב של כוח וגנר. **בצ'אד** תפס בנו של השליט הקודם, אידריס דבי, את השלטון במקומו ב-2021 לאחר שאביו נהרג בקרב. האב עלה גם הוא לשלטון בהפיכה צבאית שהתרחשה בשנת 1990. **בסודן**, המנהיג הנוכחי הוא הגנרל עבד אלפתאח אלבראהאן. באפריל 2019 ביצעו קציני צבא הפיכה נגד הנשיא דאז עומר בשיר לאחר חודשים של הפגנות נגד שלטונו. באוגוסט אותה שנה נחתם הסכם שת"פ בין הקצינים לאזרחים שהובילו את המחאות. באוקטובר 2021 הוחלפה הממשלה האזרחית-צבאית במועצה צבאית בהובלת אלבראהאן.

אזור הסאהל באפריקה הוא כר פורה לפעילות קטלנית של ארגוני טרור. בשנת 2021, 35% מהמתים בפיגועי טרור בעולם היו מאזור זה.^[1] ב-2022, שיעור המתים בסאהל מכלל המתים בפיגועי טרור בעולם עלה ל-43%.^[2] בניז'ר הייתה העלייה הגדולה ביותר בכמות המתים מטרור משנת 2020 לשנת 2021, בין השאר בשל פעילותם של הארגונים כגון בוקו חראם (פלג ה-JAS) והמדינה האסלאמית במערב אפריקה (ISWA) באזור זה.

התחרות הבין-מעצמתית באפריקה

בסוף יולי התקיימה ועידה משותפת של נשיא רוסיה פוטין ומנהיגי מדינות אפריקה בעיר סן פטרסבורג. בוועידה נכחו 17 מתוך 43 ראשי המדינות באפריקה, נוכחות דלה בהשוואה לשנים קודמות. הנשיא פוטין, השואף להרחיב את השפעתה של רוסיה ביבשת אפריקה, בייחוד לאור הסנקציות המערביות על מדינתו, הודיע על אספקת תבואה בחינם ל-6 מדינות אפריקה ידידותיות, בהן בורקינה פאסו, מאלי, סומליה, הרפובליקה המרכז-אפריקאית, זימבבואה ואריתריאה. מפקד "כוח וגנר", יבגני פרוגוז'ין, שעבורו ההפיכות ביבשת אפריקה הן הזדמנות כלכלית, בירך על ההפיכה בניז'ר והציע לשלוח את כוחותיו כדי לסייע.

בתקופה האחרונה גם סין ואיראן פועלות להרחיב את השפעתן באזור אפריקה. בחודש יולי יצא

נשיא איראן ראיסי לביקור הראשון של נשיא איראן ביבשת אפריקה מזה עשור וביקר בקניה, זימבבואה ואוגנדה, במטרה לפתח את הקשרים הכלכליים של איראן ולעקוף את הסנקציות המערביות. משרד החוץ האיראני הודיע כי המסחר של איראן עם אפריקה יעלה ביותר מ-2 מיליארד דולר בשנת 2023 לעומת אשתקד. גם שר החוץ של סין, קין גאנג, ביקר בתחילת השנה בחמש מדינות באפריקה [?] אתיופיה, גבון, אנגולה, בנין ומצרים [?] כחלק מתפיסת סין את אפריקה כזירה מרכזית במאמציה להרחיב את השפעתה הכלכלית, המדינית והצבאית בעולם.

משמעויות עבור ישראל

- ההפיכה הצבאית עלולה לחזק את הציר האנטי-מערבי במערב אפריקה, ולאפשר בסיס נוח עבור כוחות רוסיים, כולל כוח וגנר. עזיבת כוחות אמריקאים וצרפתיים עלולה לאפשר התחזקות ארגוני הטרור הג'יהאדיסטים באזור.
- קיים חשש שבעקבות הסנקציות מצד האיחוד האירופי ינותב האורניום הניז'רי למדינות עוינות (אם כי יש לציין כי החברות המנהלות את המכרות, נכון להיום, הן צרפתיות).
- ניז'ר, שאין לה יחסים דיפלומטיים גלויים כיום עם ישראל, נחשבה כמעומדת להצטרף להסכמי אברהם. הייתה הערכה כי בעקבות ההכרה הישראלית בריבונות מרוקו בסהרה המערבית מרוקו עשויה לסייע במאמץ להביא לנורמליזציה בין ישראל לניז'ר (כמו גם עם מאוריטניה ומאלי). ככל שניז'ר תתקרב לציר האנטי-מערבי, הסיכוי שהיא תצטרף להסכמי אברהם יקטן.

המלצות

- לנוכח התמורות באזור הסאהל, על ישראל להדק ולהרחיב את היחסים הביטחוניים עם צ'אד כגורם פרו-מערבי אשר ייסד קשרים דיפלומטיים עם ישראל ב-2021. כמו כן, על ישראל לפעול לשדרג ולהרחיב את הקשרים עם השלטון בסודן, למרות אי-היציבות השוררת בה כעת, וזאת כיוון שסודן בחרה לצאת ממעגל הטרור ולהצטרף להסכמי אברהם.
- באם יתבסס וייתיצב השלטון החדש בניז'ר, יש לבחון שת"פ דיסקרטי במאבק בטרור הג'יהאדיסטי.
- ניז'ר סובלת מבעיות בריאות, מזון ומים חמורות. לפי USAID, יותר מ-47% מהילדים מתחת לגיל 5 בניז'ר סובלים מתת-תזונה; כ-4.4 מיליון בני אדם סובלים מאי-ביטחון תזונתי, ומיליונים רבים נוספים סובלים ממחסור תקופתי במזון במשך כמה חודשים בשנה. [3] שיעור תמותת התינוקות במדינה נכון לשנת 2023 עומד על כ-3.9% [4]. בשל העובדה כי מרבית תושבי ניז'ר הם חקלאים החיים באזור מדברי, הם נאלצים להתמודד עם מחסור במים ותקופות בצורת רבות. ל-54% מהתושבים במדינה אין גישה למים נקיים. [5] על ישראל לבחון את האפשרות לספק לניז'ר סיוע הומניטרי בתחומי הבריאות, המים והמזון.

[1]

<https://www.visionofhumanity.org/sahel-emerges-as-the-new-epicentre-of-terrorism>

[2]

<https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2023/03/GTI-2023-web.pdf>

[3]

https://www.usaid.gov/sites/default/files/2022-12/Niger%20AG_Food%20Sec%20-%20Fact%20Sheet%20September%202022%20Final.pdf

[4]

<https://www.macrotrends.net/countries/NER/niger/infant-mortality-rate#:~:text=The%20infant%20mortality%20rate%20for,a%203.23%25%20decline%20from%202020>

[5]

<https://www.worldvision.org/clean-water-news-stories/10-worst-countries-access-clean-water>

500 יום למלחמה באוקראינה: תובנות ולקחים למדינת ישראל

15.02.2024 | שבת בן מאיר written by

מכון משגב לביטחון לאומי ולאסטרטגיה ציונית פירסם תובנות מרכזיות מהמלחמה עבור ישראל, ואף עבור המערב

חשיבות ביקורו של נתניהו בבייג'ין

15.02.2024 | ד"ר יצחק קליין | written by

מבקרי נסיעת ראש הממשלה לסין טוענים כי הביקור ירגיז את ממשל ביידן, ולכן אל לו לראש הממשלה לנסוע. עצה זאת הרסנית לאינטרס הלאומי הישראלי, וחלק ממשמיעיה אומרים אותה מסיבות שאינן ענייניות.

לארה"ב יש בעלי ברית רבים בעולם. כולם רוצים לתחזק יחסים כלכליים ודיפלומטיים תקינים עם סין. גם ממשל ביידן נוהג כך, ורק לפני שבועיים ביקר מזכיר המדינה בלינקן בבייג'ין. סין היא פרטנר הסחר השני בעולם של ישראל, עם יבוא ויצוא הדדי של כ-15 מיליארד דולר בשנת 2021 ¹ וגירעון של כ-6.5 מיליארד לרעת ישראל. אפשר לעשות הרבה כדי לצמצם פער זה, בלי למכור לסינים טכנולוגיות רגישות או למשכן להם את מדיניות החוץ של ישראל, אך מול הסינים הדבר מצריך מגע אישי בין מקבלי החלטות.

מועד זה מתאים במיוחד לביקורו של ראש ממשלת ישראל בסין. המרד ² שנכשל הפעם ³ של יבגני פריגוז'ין נגד ולדימיר פוטין חייב לגרום לסינים לחשוב פעם נוספת על החוכמה שבהנחת כל הביצים שלהם בסל הרוסי. התעשייה הצבאית האירנית, שמייצרת נשק לשימושה של רוסיה נגד אוקראינה, גם מחמשת את אירן וגרורותיה נגד ישראל. אולי נתניהו יכול לשכנע את הסינים כי האפשרות לשיתוף פעולה כלכלי עם ישראל יוצרת עבורם אינטרס לא לעזור לאירן להרחיב ייצור זה. זאת משימה שממשל ביידן אינו יכול לעזור בה ⁴ נתניהו צריך לבצע אותה בעצמו.

אין למשכן את מדיניות החוץ של ישראל לסינים, אך יש כנראה כאלה שחושבים שעל ישראל למשכן אותה דווקא לארה"ב. יש לישראל ולארה"ב אינטרסים משותפים נרחבים מאוד, אך ישראל אינה יכולה לקבל מצב, או לפתח הרגל, שבו על כל צעד דיפלומטי ומסחרי שלה היא צריכה לקבל אישור מראש מוושניגטון. לחלק ממשמיעי הביקורת על נסיעת ראש הממשלה לסין העדפה אישית לכאורה לעמדות של ממשל ביידן על פני הכרעת הציבור הישראלי בקלפי, ולכן הם היו מעדיפים שישראל תפתח הרגל כזה.

בשנתיים הראשונות לכהונתו הפגין ממשל ביידן מדיניות חוץ אוטיסטית כלפי המזרח התיכון. הממשל חילק את העולם לטובים ולרעים: גם סעודיה וגם השולט בה רעים; ישראל היא אולי טובה, אך ראש הממשלה שלה רע; אירן היא טובה מפני שאובמה החליט כך, תהיה התנהגותה רעה ככל שתהיה (כולל התקפות מזוינות על כוחות אמריקנים בסוריה ובעירק). בכל משחק חלוקת הציונים הזה, האינטרס הלאומי האמריקני בשמירה על השפעתה על הנעשה באזור כמעט לא מילא תפקיד, והשפעתה אכן נשחקה קשות. רק במחצית השנה האחרונה החל הממשל להשתחרר מהתפיסה הזו. לאחר הסכם הפשרה בין סעודיה לאירן, שהושג בתיווך סיני, הממשל עכשיו עסוק נמרצות בניסיון להתקרב שוב לסעודים. כדי להשיג יעד זה האמריקנים מוכנים יותר מבעבר להכיר באינטרסים של בעל בריתם הפוטנציאלי.

בתחרות העולמית בין הכוחות הסמכותניים לדמוקרטיים אין המערב יכול להרשות לעצמו לוותר על בעלי ברית. העולם הוא אחד: מה שקורה במזרח התיכון משפיע על מרכז אירופה ומזרח אסיה, וכן להפך. ודאי שלא חכם להרחיק את ישראל, שהן הדמוקרטיה שלה והן המשאבים האינטלקטואליים והיצירתיים שלה מהווים נכס חשוב מאוד למערב. יש לקוות שממשל ביידן ימשיך להשיל מעליו את האוטיזם המדיני שאפיין אותו בשנתיים הראשונות לכהונתו. האינטרסים המשותפים לישראל ולאר"ב היו ונותרו רחבים לאין שיעור לעומת יחסי ישראל וסין, אך אם הממשל רוצה להדק אותם עליו לקבל בהבנה את האינטרסים המגוונים של ישראל. אם זה חלק מהלקח שממשל ביידן מפיק מביקורו של נתניהו בבייג'ין, גם זו לטובה.

▪ פורסם לראשונה באתר ערוץ 7